

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asiantuntijalausunto Asia: E 13/2016 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission julkinen kuuleminen, EU:n teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskeva lainsäädäntökehys

Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiassa ja toteamme kohteliaimmin seuraavaa:

Lausuntomme pääkohdat

- Yhdessä jäsenvaltiossa annetun kielto- ja estomääräyksen tulee olla nykyistä helpommin toistettavissa muissa jäsenvaltioissa. EU:n digimarkkinalle tarvitaan yhtenäinen EU-tason oikeusturva.
- Teleoperaattorin (Internet Service Provider, ISP) lisäksi myös muille välittäjille (esim. hakukoneet, mobiiliapplikaatiokaupat, mainos- ja maksuvälittäjät) tulee asettaa korostettu huolellisuusvelvollisuus oikeuksia loukkaavien kotisivujen, palvelujen ja toiminnan suhteen.
- Välittäjien tulee aktivoitua oikeudenloukkausten torjunnassa tai ainakin lopettaa harmaan talouden edistäminen (Follow the Money -malli).
- Tallennuspalveluilla tulee olla velvollisuus huolehtia siitä, että oikeudenhaltijoiden ilmoituksen perusteella tallennuspalvelusta poistetut aineistot myös pysyvät pois palvelusta (notice and stay down nykyisen notice and take down sijaan).
- Ns. ei-kaupallisia piraattipalveluja vastaan tulee voida käyttää samoja keinoja kuin kaupallisia vastaan. Molemmat voivat aiheuttaa huomattavaa vahinkoa lailliselle digimarkkinalle.
- Komission tulee varmistaa, että direktiivit otetaan täysimittaisesti huomioon jäsenmaiden lainsäädännössä. Teleoperaattorin (ISP) rooli piratismiin torjunnassa tulee määrittää selkeästi myös kaikkien EU-maiden kansallisessa lainsäädännössä.

Yleistä. Piratismi on suurin este digitaalisen sisällömarkkinan kehittymiselle. Siksi EU:n tulee säätää oikeudenhaltijoiden toimintaa turvaavia tehokkaita keinoja, jotka vähentävät piratismia. Kannatamme komission näkemystä, että välittäjiltä vaaditaan suurempaa vastuuta ja huolellisuutta.

Laittoman tarjonnan torjuminen tehokkaasti on edellytys terveiden markkinoiden kasvuille ja kehittymiselle. Pelkästään laillisia palveluja kehittämällä ja lisensointia edistämällä ei poisteta piratismiongelmaa, koska yksikään laillinen palvelu ei pysty kilpailemaan sellaisen palvelun kanssa, joka laiminlyö tarvittavat lisenssit ja muut lakisäätteiset velvoitteensa.

Tällaiset palvelut ovat usein käyttäjilleen ilmaisia tai hyvin edullisia, mikä vääristää kilpailua entisestään. Näiden palvelujen ylläpitäjät voivat kuitenkin ansaita pelkästään mainostuloilla huomattavia summia, jopa miljoonia euroja vuosittain. Piratismiin vähentämiseksi sisämarkkinoille tarvitaan tehokas ja tasapainoinen siviilioikeudellinen valvontajärjestelmä. Valvontajärjestelmän on mahdollistettava puuttuminen myös valtioiden rajat ylittäviin oikeudenloukkauksiin, eikä oikeudenloukkauksiin puuttuminen saa muodostua oikeudenhaltijalle kohtuuttoman kalliiksi.

Follow the Money -lähestymistapa. Komissio ilmoittaa ryhtyvänsä toimiin ottaakseen käyttöön itsesääntelyyn ja rahan liikkeen seurantaan perustuvia järjestelmiä (follow the money -lähestymistapa). Tämä on kannatettavaa. Teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaajien tulovirtoihin puuttuminen on tehokas keino lopettaa oikeudenloukkaus, ja ansaintamahdollisuuksien vaikeuttaminen vähentää laittomien palvelujen määrää.

- Välittäjien tulee aktivoitua oikeudenloukkausten torjunnassa tai ainakin lopettaa harmaan talouden edistäminen (Follow the Money -malli).

Sopimukseen perustuva yhteistyö antaa mahdollisuuden reagoida nopeasti oikeudenloukkauksiin ja muuttuvaan toimintaympäristöön. Sekä EU-tasolla että kansallisesti on edistettävä tällaisten käytänteiden syntymistä ja varmistettava, ettei luoda lainsäädännöllisiä tai tulkinnallisia esteitä asioista sopimiselle.

- Suositeltavia käytänteitä on tarvittaessa tuettava pakollisella lainsäädännöllä, jotta kaikki toimijat markkinoilla olisivat tasavertaisessa asemassa.

Rikkomusten tekijöiden tunnistaminen. Kaikkien valvontatoimien edellytys on, että oikeudenloukkaaja on tunnistettavissa. Tämä ei läheskään aina toteudu, ja tältä osin järjestelmää olisi mahdollista parantaa. Syynä ovat usein **puuttuvat yhteystiedot** tai ongelmat **teletunnistetietojen saatavuudessa**.

Yhteystietojen laiminlyönnistä tultava seuraamus. Laittomia palveluja ylläpidetään webhotelleissa, joista tila on usein vuokrattu lähes olemattomilla tai keksityillä yhteystiedoilla. Laittomien internetpalvelujen ylläpitäjät laiminlyövät lähes poikkeuksetta sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin 5 artiklan mukaisen velvollisuutensa ilmoittaa nimensä ja yhteystietonsa. Tällaiseen laiminlyöntiin on voitava puuttua seuraamusuhalla. Isännöintipalvelua tarjoavalle internetpalvelun tarjoajalle tulisi asettaa velvollisuus vaatia asiakkailtaan kattavampia yhteystietoja. Oikeudenhaltijoiden lisäksi myös viranomaisilla ja palvelun käyttäjillä on oltava mahdollisuus tavoittaa palvelun ylläpitäjä väärinkäytöstilanteissa.

- Sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin 5 artiklan mukaisen velvollisuutensa ilmoittaa nimensä ja yhteystietonsa laiminlyöntiin on voitava puuttua seuraamusuhalla.

Teletunnistetietojen saatavuus. Internetissä tapahtuneiden tekijänoikeusloukkauksien selvittäminen alkaa aina ip-osoitteen selvittämisellä. Oikeudenhaltijoilla on TekijäL 60a §:n perusteella oikeus saada yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, josta tekijän oikeuksien suojan kannalta

merkittävässä määrin saatetaan yleisön saataviin tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Tämä oikeussuojakeino on jo joidenkin internetoperaattoreiden osalta teoreettinen, koska nämä säilyttävät tiedot oman ilmoituksensa mukaan ainoastaan kuukauden ajan. Tämä aika ei riitä näytön tallentamiseen, oikeudenhaltijoiden tunnistamiseen, näyttöpaketin ja hakemuksen valmistamiseen ja käsittelyyn saamiseen markkinaoikeuteen. Tältä osin EU- ja kansallisella tasolla on varmistettava, että tietosuoja ei estä tämän oikeussuojakeinin käyttöä. Internetoperaattoreille on säädettävä velvollisuus säilyttää teletunnistetietoja muita kuin viranomaisia varten vähintään kolmen kuukauden ajan.

Myös ns. NAT-osoitteet ovat lisääntymässä, mikä tekee vastuun kohdistamisen tietoverkossa tehdystä laittomuudesta – muustakin kuin tekijänoikeuden loukkauksesta – mahdottomaksi. Ip-osoitteesta ei voi ulkoapäin päätellä sen olevan NAT-osoite, joten oikeudenhaltija käy läpi koko prosessin ja maksaa sen kulut ja saa vasta oikeudessa tietää, että teleoperaattori ei voi teknisesti luovuttaa pyydettyä tietoa, koska kyse on NAT-osoitteesta.

Tiedonsaantia koskeva ongelma on myös sen kalleus oikeudenhaltijoille. TTVK maksaa tällä hetkellä yhdestä ip-osoitteesta teleoperaattorista riippuen 76–250 euroa. Markkinaoikeuden hakemusmaksu on tällä hetkellä 250 euroa/hakemus. Tiedonsaantimenettely mahdollistaa nopean, joustavan ja pehmeän keinon sopia yksittäiset tekijänoikeudenloukkaukset, mutta yksittäiseltä oikeudenloukkaajalta sovittavissa oleva korvaus ei välttämättä aina kata edes oikeudenloukkauksen selvittämisestä aiheutuneita kuluja, saaticka hyvitä itse oikeudenloukkausta, mihin oikeudenhaltijalla olisi lain mukaan oikeus. Oikeudenhaltijoille kuluja aiheutuu myös näytön tallentamisesta ja valvonnan henkilöresursseista.

Vertaisverkkojen käytön valvominen on osoittautunut hyväksi keinoksi hillitä piratismia; Suomessa luvattoman aineiston loppukäyttäjämäärät ovat pysyneet muihin Pohjoismaihin verrattuna maltillisina ja Tekijänoikeusbarometrin perusteella tietoisuus luvattoman jakamisen laittomuudesta on Suomessa 94 %.

- Tietosuoja ja yksityisyyden suoja eivät saa muodostua esteeksi tekijänoikeuksien asianmukaiselle täytäntöönpanolle. Eri perusoikeuksien on oltava keskenään tasapainossa.

Rajat ylittävät estomääräykset. Tekijänoikeuksien täytäntöönpanon osalta alan toimijat – niin oikeudenhaltijat, internetoperaattorit kuin laillisten palveluiden tarjoajat – eivät ole sisämarkkinoilla vielä yhdenvertaisessa asemassa. Suomen on osaltaan vaikutettava siihen, että komissio varmistaa, että kaikki jäsenmaat implementoivat estomääräykset mahdollistavan tekijänoikeudet tietoyhteiskunnassa -direktiivin 8(3) artiklan välittömästi. Osa EU:n jäsenmaista ei ole vielä implementoinut kyseistä artiklaa kunnolla tai ollenkaan.

EU:n ja kansallisen lainsäädännön on mahdollistettava se, että yhdessä jäsenmaassa annettu kielto- tai estomääräys on nopeasti ja helposti laajennettavissa muihin jäsenvaltioihin. Tällä het-

kellä oikeudenhaltijoiden on aloitettava oikeusprosessi alusta jokaisessa maassa samaakin palvelua vastaan, kunkin jäsenmaan kansallisten lakien mukaan. Prosessit ovat pitkiä ja oikeudenkäyntikulut moninkertaistuvat, mikä ei ole tehokasta täytäntöönpanoa ja vie oikeudenhaltijoiden lisäksi myös viranomaisten resursseja. Lisäksi komission olisi hyvä selvittää, että kielto määräys on annettavissa muillekin välittäjille kuin internetoperaattoreille, esimerkiksi maksuvälityspalveluille.

- Yhdessä jäsenmaassa annettu kielto- tai estomääräys on nopeasti ja helposti laajennettavissa muihin jäsenvaltioihin.

Vahingonkorvausten ja oikeudenkäyntikulujen laskeminen ja jakaminen. Suomen tulee tukea sitä, että asia selvitetään. Tekijänoikeuksien täytäntöönpanon tehokkuuden arvioinnissa kulukysymys on hyvin olennainen, joten siitäkin syystä Suomen tulisi kannattaa sitä, että asia selvitetään. Valvonnan kulut voivat käytännössä estää räikeisiinkin oikeudenloukkauksiin puuttumisen. Siviilioikeudellisten turvaamistoimien käytön estää käytännössä niiden kalleus oikeudenhaltijoille. Oikeudenloukkauksista tuomituilla harvoin on maksukykyä korvata asian selvittämisestä aiheutuneita kuluja oikeudenhaltijoille, vaikka heidät siihen tuomiolla veloitettaisiin.

- Suomen tulee kannattaa sitä, että täytäntöönpanoon liittyvät kulukysymykset selvitetään

Välittäjien rooli ja huolellisuusvelvoite (duty of care). Internetpalveluntarjoajien osalta sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin vastuuvapauslausekkeita tulee selvittää ja tarkentaa. Vastuuvapauden vastapainona on huolellisuusvelvoite, mikä pitää sisällään myös velvollisuuden osallistua oikeudenloukkausten ehkäisemiseen – julkisessa keskustelussa Suomessa tämä seikka tuntuu välillä unohtuvan.

Nykyinen ilmoitusmenettely (notice and take down) ei ole riittävän tehokas, koska poistetut aineistot palaavat nopeasti takaisin palveluun. Toiminnon tulisi olla luonteeltaan pysyvämpi (notice and stay down). Luvaton aineisto on lisäksi poistettava viipymättä, yhden poistopyynnön tulisi riittää kaikkien kyseisen teoksen kappaleiden poistamiseen palvelusta sekä niiden palautumisen estämiseen ja palvelun tulisi reagoida toistuviin oikeudenloukkauksiin esimerkiksi poistamalla tällainen käyttäjä palvelusta.

- Tallennuspalveluille asetettava velvollisuus huolehtia siitä, että oikeudenhaltijoiden ilmoituksen perusteella tallennuspalvelusta poistetut aineistot myös pysyvät pois palvelusta (notice and stay down nykyisen notice and take down -sijaan).

Internetpalveluntarjoajilta on vaadittava suurempaa vastuuta ja huolellisuutta verkkojen ja järjestelmien hallinnassa ja isännöinnissä, varmistamisvelvollisuus mukaan lukien. Vähintään niiden tulisi tuntea asiakkaansa ts. vaatia näiltä kattavampia yhteystietoja, jotka mahdollistavat tavoittamisen tarvittaessa.

Hakukoneilla, maksuvälitysyhtiöillä ja mainostajilla on myös rooli laittomassa tarjonnassa. Hakukoneet ohjaavat sisältöä etsivät valitettavan usein ensisijaisesti laittomiin palveluihin. Käyttäjilleen

ilmaisten laittomien palvelujen ansaintalogiikka perustuu palvelussa näkyvään mainontaan, josta saattaa kertyä suurilla kävijämäärillä huomattaviakin summia. Laittomat palvelut, jotka myyvät sisältöä käyttäjilleen – aina laillisia palveluja huomattavasti edullisemmin, mikä lisää niiden houkuttelevuutta – käyttävät tunnettuja maksuvälitysjärjestelmiä, kuten luottokorttiyhtiöitä, PayPalia tms. Näiden logot palvelussa erehdyttävät lisäksi käyttäjiä luulemaan palvelua lailliseksi. Myös mainos- ja maksuvälittäjillä on oltava korostettu huolellisuusvelvoite, jotta ne eivät toimillaan edistäisi laitonta toimintaa. Muita mahdollisia välittäjiä ovat verkkotunnuspalvelut ja sosiaalisen median alustat.

- Teleoperaattorin (Internet Service Provider, ISP) lisäksi myös muille välittäjille (esim. hakukoneet, mobiiliapplikaatiokaupat, mainos- ja maksuvälittäjät) tulee asettaa korostettu huolellisuusvelvollisuus oikeuksia loukkaavien kotisivujen, palvelujen ja toiminnan suhteen.

Muuta. Niin sanotut ei-kaupalliset piraattipalvelut voivat aiheuttaa merkittävää vahinkoa oikeudenhaltijoille. Siksi Suomen tulee korostaa, että niitä vastaan pitää voida käyttää samoja keinoja kuin avoimen kaupallisia piraattipalveluja vastaan.

Lisäksi komission tulee varmistaa, että direktiivit otetaan täysimittaisesti huomioon jäsenmaiden lainsäädännössä. Teleoperaattorin (ISP) rooli piratismiin torjunnassa tulee määrittää selkeästi kaikkien EU-maiden kansallisessa lainsäädännössä.

Helsingissä maaliskuun 29. päivänä 2016

Pekka Sipilä
Puheenjohtaja

Lauri Kaira
Projektinjohtaja

Luovan työntekijät ja yrittäjät LYHTY on kotimaisen luovan alan yhteistyöprojekti alan toimintaedellytysten kehittämiseksi. Sen jäsenjärjestöt ovat:

AV-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry • Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry • Forum Artis - Taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö • Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry • Kopiosto ry • Musiikkituottajat – IFPI Finland ry • Suomen elokuvatoimistojen liitto ry • Suomen elokuvatuottajien keskusliitto ry • Suomen Musiikkikustantajat ry • Suomen Muusikkojen Liitto ry • Suomen Säveltäjät ry • Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry • Säveltäjät ja Sanoittajat Elvis ry • Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus TTVK ry • Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry